

**KDYŽ ZPÍVÁ
MÁJ**

STÁTNI DIVADLO V OSTRAVĚ

Československá premiéra 28. listopadu 1959 v divadle Jiřího Myrona

DMITRIJ KABALEVSKIJ

KDYŽ ZPÍVÁ MÁJ

Opereta o 3 dějstvích
Libreto napsal César Solodar
Přeložil František Šec

Dirigent: Vladimír Brázda
Sbormistr: František Čihánek
Choreograf: Emerich Gabzdyl

Režisér: Jan Pacl
Scéna: Jan Obšil
Kostýmy: Věra Kanczucká j. h.

Táňa	} absolventi architektury	Marie Strnadová
Sima		Vlasta Tolarová
Jurka		Miroslav Barák
Boris		Oldřich Pika
Kuprijanov, akademik		Karel Šíp
Gurij, zřízenec v ústavu architektury		Kosta Holubář
Broněvoj, novinář		František Bydžovský
Ignat Ignatyč, sibiřský starousedlík		Josef Kobr
Váreňka, jeho dcera		Zdeněk Růžička
Magdalena		Karel Lupínek
Lolita Lepjoškinová		Jiřina Jedličková
Ptičkin		Zdeňka Poláčková
		Jiřina Hrušková
		Pavel Nebeda
		Otakar Viktorin

Absolventi architektury, novosidlenci sibiřského městečka, účastníci karnevalu

Doba současná — Mezi 1. a 3. dějstvím uplyne rok

—
Přestávka po 1. dějství
—

Inspicient: Karel Balát

Text sleduje: Alena Švachulová

DMITRIJ KABALEVSKIJ

LIDSKÝ A TVŮRČÍ PROFIL SKLADATELE

Dmitrij Borisovič Kabalevskij je jedním z nejvýznamnějších představitelů dnešní sovětské hudební kultury. Patří k té generaci sovětských umělců, jejichž tvůrčí i lidský charakter se formoval dějinnými událostmi po Velké říjnové socialistické revoluci.

Narodil se roku 1904 v Petrohradě. Studoval klavír a kompozici na moskevské konzervatoři, kterou absolvoval ve svých pětadvaceti letech s výborným prospěchem. Svou skladatelskou dráhu zahájil pod vlivem svého profesora N. J. Mjaskovského ještě v době studií — r. 1927, kdy vytvořil řadu menších skladeb, především klavírních, písňových a sborových. V prvním období tvůrčího vývoje se projevily v díle Kabalevského formalistické prvky. Další vývojová etapa nastala pro skladatele začátkem třicátých let, kdy se základním motivem jeho uměleckého snažení staly myšlenky a city sovětských lidí, kteří vstoupili do období slavných pětiletek. Z roku 1933 pochází třetí Kabalevského symfonie, nazvaná »Requiem« a věnovaná Leninově památce. Velký vliv na Kabalevského měl nesporně projev Maxima Gorkého, který v polovině třicátých let doporučoval sovětským skladatelům, aby tvořili díla o tvůrčí práci sovětských lidí. Kabalevskij, který v té době již úspěšně překonal vliv formalismu, byl stržěn do tempa a víru sovětské skutečnosti. Právě zde je nutno hledat základ revoluční tematiky dalších jeho děl.

Dmitrij Kabalevskij je skladatelem rozsáhlých možností a veliké všestrannosti, takže jeho tvorba zasahuje do nejrozmanitějších hudebních oborů a žánrů. Nepsal jen symfonie, nýbrž i instrumentální koncerty, klavírní sonáty, písňové skladby, kantáty, hudbu k filmům (např. k »Petrohradské noci« a »Musorgskému«), k divadelním hrám aj. Významné místo v Kabalevského tvorbě zaujímají díla operní. Velkým tvůrčím úspěchem skladatele byla jeho první opera »Colas Breugnon« (Mistr z Clamegy), která vznikla na námět Rollandova románu, u nás známého pod názvem »Dobrý člověk ještě žije«. V tomto díle, které bylo poprvé provedeno roku 1938, uplatnil se naplno lyricko-dramatický talent Kabalevského.

Do zcela nové vývojové etapy vstoupil Kabalevskij v letech Velké vlastenecké války. Její historické události se přímo odrazily v jeho tvorbě,

Víme, že hudba hraje mimořádně velkou úlohu při výchově mládeže nejen v pěstování jejího uměleckého vkusu, ale i ve smyslu vlivu na celý její vývoj, na vývoj všech lidských vlastností, citu a světového názoru. Pozornost, věnovaná hudbě už od dětských let, je samozřejmě velmi důležitým článkem v řešení celkové úlohy zvýšení umělecké úrovně lidu.

Dmitrij Kabalevskij

kteřá je naplněna duchem socialistického vlastenectví a pevnou vírou ve vítězství sovětského lidu nad fašismem. Tuto tematiku přináší např. vokální monolog »Nás nemožno porazit« z r. 1941 i kantáta »Velká rodina« a suita »Mstitelé národa« z r. 1942. Tehdy také vznikla druhá Kabalevského opera »V ohni«, jejíž hrdinkou je sovětská žena, zosobňující mravní nezdolnost a heroismus celého národa. Byla poprvé provedena r. 1943 v Moskvě.

K statečnému boji sovětských lidí s fašismem se vrátil Kabalevskij ještě po válce, kdy vytvořil svou třetí operu »Tarasova rodina« — na námět Gorbatovovy povídky »Nepokoření«. Je to mistrovské dílo, které znamená velký krok vpřed na cestě za novou, socialistickou operou. Právem byla »Tarasova rodina« oceněna r. 1951 Stalinovou cenou. R. 1955 Kabalevskij dokončil operu »Nikita Veršinín«, čerpající námět ze hry Vs. Ivanova »Obrněný vlak 14—69«. Uvedlo ji Velké divadlo v Moskvě.

Dmitrij Kabalevskij zasahuje do sovětského hudebního života nejen jako skladatel, nýbrž i jako hudební teoretik, kritik, výkonný umělec (klavírista a dirigent), pedagog i jako veřejný činitel (zvláště ve Svazu sovětských skladatelů, kde od r. 1951 pracoval ve funkci tajemníka). Jako profesor kompozice na moskevské konzervatoři je přímo zainteresovaný na řešení hudebně pedagogických problémů. Zvláště vřelý vztah má Kabalevskij k sovětské mládeži, které věnoval celou řadu svých skladeb — především písňových a klavírních, v nichž se jasně projevuje světlý lyrismus a svěží melodika Kabalevského hudby. Tento vztah je vzájemný, protože po celém Sovětském svazu zpívá mládež jeho písně s nadšením a radostí.

Za svou záslušnou práci pro rozvoj sovětské hudební kultury byl Dmitrij Kabalevskij odměněn hrdým titulem zasloužilého umělce RSFSR; současně je trojnásobným laureátem Stalinovy ceny a nositelem mnoha medailí. Jako jeden z vůdčích zjevů sovětské hudby i jako člen Sovětského výboru obránců míru navštívil Dmitrij Kabalevskij několikrát Československo; svou účastí na pracovních diskusích ve Svazu čs. skladatelů i svými teoretickými studii pomáhá našim skladatelům v jejich úsilí o hudbu socialistické epochy.

Není divu, že sovětská i naši operetní pracovníci s nadšením přijali zprávu, že Dmitrij Kabalevskij zasáhl svou tvorbou i do operetní oblasti.

Nejdůležitějším předpokladem pro ovládnutí uměleckého mistrovství je vysoká úroveň umělcova světového názoru, schopnost hluboce a všestranně vyjádřit pravdu života v uměleckých obrazech. Takto chápáné mistrovství je mistrovstvím realistickým, které slouží vysokým cílům opravdového umění.
Dmitrij Kabalevskij

SLOVO MÁ REŽISÉR

Zpráva, že významný sovětský hudební skladatel Dmitrij Kabalevskij, kterého jsme až dosud znali především jako symfonika a skladatele vážných hudebních forem, rozhodl se komponovat operetu, vzbudila i mezi našimi operetními pracovníky mimořádný zájem. Každý z nich si samozřejmě přál spatřit hotové dílo v jevištní podobě — v provedení Moskevské operety. Byl jsem jedním z těch, kterým se toto přání splnilo. Viděl jsem Kabalevského operetu »Když zpívá máj« začátkem tohoto roku v Moskvě. Hned jsem se rozhodl seznámit také ostravské obecnstvo s tímto novým operetním dílem, na něž jsou kladeny požadavky téměř komicko-lyrické opery. Snad právě pro tuto hudební náročnost — třebaže libreto napsal také u nás dobře známý dramatický spisovatel César Solodár — byl zájem moskevského obecnstva i odborné kritiky zaměřen především na stránku hudební, která byla hodnocena velmi kladně.

Není možné ve stručném úvodu seznámit naše diváky s hlubokými rozborů tohoto nového hudebního díla Dmitrije Kabalevského. Přece však neodolám, abych necitoval alespoň dva výňatky z článku kritika Popova, uveřejněné v časopise Sovětská kultura: »Kabalevskij správně vycítil onu zvláštnost hry Když zpívá máj (ty lyrické vztahy mezi mladými architekty) a věnoval největší pozornost vylíčení duševních nálad hrdinů. Světlé lyrické barvy, hned prudce radostné, hned zádumčivě naladěné nebo zase zamžené poetickým vzpomínáním, určují charakter emocionální palety jeho partitury.« — A dále: »Pokud jde o valčíkovou epizodu, která slouží jako hlavní motiv pro vzpomínku na první setkání Tání a Jurije před několika lety, je to hudba rozkošná, vzdušně jemná a bezesporu patří k nejlepším výtvorům D. Kabalevského.«

Nejsem povolán k tomu, abych odborně hodnotil Kabalevského hudbu. Mohu však tvrdit, že dal své operetě melodie opravdu půvabné — i když pěvecky dosti náročné. O tom prvním se přesvědčí sami naši diváci — o tom druhém se již přesvědčili naši operetní herci. Ale domnívám se, že bychom pro slavné jméno skladatele a jeho nesporně dobrou hudbu neměli zapomínat na libretistu. I když se César Solodár opírá ve svém námětu o motiv milostný, který je pro operetu stále ještě příznačný — a asi jím ještě dlouho zůstane — přece jen tu láska není postavena do prvního plánu. Hlavní myšlenkou je životní optimismus sovětské mládeže, která je odhodlána za všech okolností budovat kolektivně radostnou budoucnost a která je spolu se svými laskavými učiteli schopna odstranit z cesty všechny ty příživnické elementy, které stále ještě věří, že se jim podaří zakořenit i v nových společenských poměrech.

A přitom tu nenajdeme postavy schematické. Mladý architekt Boris rozhodně není člověkem, na kterého by libretista navlékl »černou kuklu«. On je jen narušen kariérismem, a proto je po zásluze ostatními kritizován. I Taňa se ho právem zříká. Ale není odsouzen k zániku. Stále ještě má čas, aby se k současnosti obrátil tváří. Schopnosti k tomu má. Proto také autor Borise nezesměšňuje — jako to dělá v případě Magdaleny, Lolity a Ptičkina, kterým se divák vysměje především pro jejich poměr k dnešní společnosti, k dnešnímu životu. Ale ani tyto postavy nejsou tak nebezpečnými živly, jako je Lepjoškin, o kterém se ve hře jen mluví. Jsou však plísni, která by se mohla nebezpečně rozrůst. A proto je třeba ji odstranit. Čím by mohla k dobrému vývoji dnešní společnosti přispět taková Magdalena nebo Lolita? Nemohou nás nějak ohrozit, protože nemají ani tu zápornou sílu konspirační. A právě proto jsou směšné. Jsou však součástí té nebezpečné plísně, jsou produktem otravné činnosti Lepjoškinovy. A proto na ně autor upozorňuje. Prstem na ně ukazuje. Odhaluje před námi.

To Ptičkin je na tom daleko hůře. On je dokonce přesvědčen o svém společenském významu. Jako štěnice, která myslí, že koná záslužnou práci, když se v noci až k prasknutí nacucá krve své nic netušící oběti. On si také chce vytvořit životní podmínky podle vlastních společenských zásad. Ale současně je ubohý a zbabělý. Když vidí, že se Lepjoškinova pozice rozpadla, chce se závčas spasit útekem a najít si nového pána. A k smrti je vyděšen skutečností, že o jeho služby už nikdo nestojí. Je v tom kus životní tragikomedie, když se Ptičkin zoufale ptá obecenstva: »Cožpak mne vážně nikdo nepotřebuje?!« Kolik takových Ptičkinů se pohybuje ještě i mezi námi! A když se mu nedostane souhlasné odpovědi, škemrá: »Jedno trvalé místočko pro ubohého Ptičkina! Nebudete litovat! Třeba paní k ruce! Nebo k dětičkám!« Ani to není náhodně, že na konci své kariéry Ptičkin prodává »vzduch«, jak sám říká, vzdušné balónky. Vždyť celý jeho život, jeho práce v tom věčném přelétání od zaměstnání k zaměstnání, to vše nedalo společnosti více, než jen vzduchové bubliny. Opravdu nemůžeme potřebovat Ptičkiny. Jsou jen společenským balastem, který je odsouzen k zániku. V moskevském představení to byly právě ty jeho bubliny, které ho nakonec vynesly do vzduchu. Prostě: »vzal ho čert«. Ptičkin zmizel, rozplynul se jako dým. Byl to spravedlivý zásah režiséra — i když v realistickém ději poněkud neobvyklý.

Opereta »Když zpívá máj« je tedy dílem optimistickým nejen pro ten budovatelský elán sovětské mládeže, nýbrž i pro tu rozhodnost, s jakou se dnešní sovětská společnost dovede vypořádat s těmi plísňovými bakteriemi, které by chtěly narušovat síly pokroku a radostného života!

Jan Pacl

NĚKOLIK SLOV O LIBRETISTOVI

Libreto ke Kabalevského operetě »Když zpívá máj« vytvořil César Solodar, který je jedním ze známých a populárních sovětských dramatiků. Není bez zajímavosti, že jeho nejoblíbenějším dramatickým žánrem je komedie-vaudeville. Náměty pro své hry Solodar nejčastěji čerpá ze současného života sovětských lidí. Ani československým divákům není tento sovětský dramatik neznámý. Na několika našich scénách se hrála s velkým úspěchem jeho hudební komedie »V šeríkovém sadu« (s hudbou N. Bogoslovského) a před časem byla uvedena i další jeho hra »Láska, ředitel a byt«.

Svémi komediemi nechce Solodar diváky jen pobavit. Myšlenková síla jeho her spočívá především v tom, že Solodar vášnivě straní všemu, co je krásné a zdravé — a že naproti tomu nemilosrdně bičuje nejruznější společenské nešvary, jakými jsou např. patolízalství, kariérnictví, bezzásadovost, chvastounství. Poslání všech Solodarových komedií — včetně operety »Když zpívá máj« — mohli bychom vyjádřit slovy: »Odstraňme ze svého středu všechny ty nekalé živly, které jsou překážkou na naší cestě vpřed!«

Solodar je dobrým znalcem lidských charakterů, a proto jsou mnohé postavy jeho komedií vykresleny živě a pravdivě. Zvláště šťastnou ruku má v kresbě »záporných« lidských typů, jejichž špatné vlastnosti vyzdvihuje až do mimořádných rozměrů a k jejichž zesměšnění velmi účinně používá satirické nadsázky. Právem si získaly Solodarovy komedie velkou oblibu u sovětských i našich diváků.

* * *

OPRAVDOVÝ SMÍCH UČÍ NENÁVIDĚT VŠECHNO NÍZKÉ, REAKČNÍ, ŠPATNÉ A MILOVAT VŠECHNO NOVÉ, VZNEŠENÉ, REVOLUČNÍ, PRAVDIVÉ.

Jurij Borev

Umělec-komunista D. Kabalevskij se snaží téměř ve všech svých dílech vyjádřit současnou tematiku, obrazy sovětské skutečnosti. Partyzáni, pronášející sovětský prapor ohněm občanské války; prostí pracující lidé, statečně bojující ve Velké vlastenecké válce; odvážní komunisté, komсомolci, pionýři — to jsou hrdinové mnoha nejlepších děl D. Kabalevského.

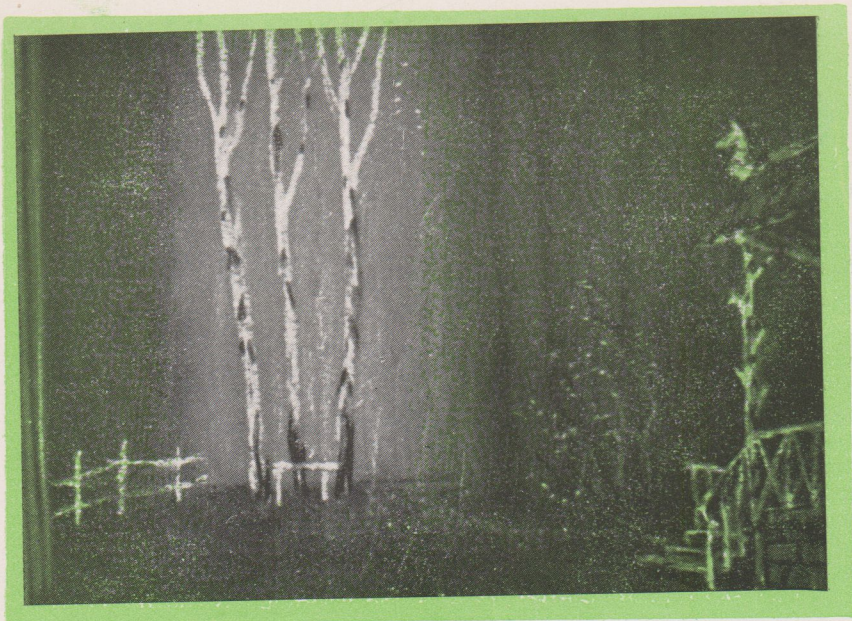
L. Danilevič

SOVĚTSKÁ OPERETNÍ TVORBA NA OSTRAVSKÉ SCĚNĚ OD R 1945

- B. Alexandrov: Svatba v Malinovce, sez. 1947-48 (D: V. Brázda, R: J. Pacl)
- S. Artěmovskij: Zápороžec za Dunajem, sez. 1948-49 (D: V. Brázda, R: J. Pacl)
- J. S. Miljutin: Poplach mezi děvčaty, sez. 1949-50 (D: A. Kašper, R: J. Pacl)
- Ščerbačev—Adujev: Tabákový kapitán, sez. 1949-50 (D: A. Kašper, R: J. Pacl)
- I. Dunajevskij: Volný vítr, sez. 1950-51 (D: V. Brázda R: R. Lampa)
- J. S. Miljutin: Trembita, sez. 1951-52 (D: A. Kašper, R: R. Lampa)
- Dolidze—Muradeli: Keto a Kote, sez. 1952-53 (D: V. Brázda, R: R. Lampa)
- J. S. Miljutin: Píseň tajgy, sez. 1952-53 (D: A. Kašper, R: R. Lampa)
- A. Rjabov: Veselý jarmark, sez. 1953-54 (D: A. Kašper, R: R. Lampa)
- I. Dunajevskij: Bílý akát, sez. 1957-58 (D: V. Brázda, R: J. Pacl)
- D. Kabalevskij: Když zpívá máj, sez. 1959-60 (D: V. Brázda, R: J. Pacl)

Je možno již nyní říci, že partitura operety »Když zpívá máj« zahajuje novou etapu sovětského operetního žánru. Kabalevského hudba splňuje požadavky tohoto žánru i při všem svém mistrovství a stylové originalnosti. Znamená návazání na nejlepší tradice klasické a sovětské operety.
J. Groševová

1. a 3. dějství

2. dějství

PÍSEŇ O BŘÍZCE

Fičel vítr bělosněžnou plání,
led a sníh pokryl zem pod Moskvou,
krutý výstřel mladou břízu ranil,
smutně schýlila níž hlavu svou.
Tak smutně, tak smutně
nachýlila níž hlavu svou.

Vločky bílé kanuly jak slzy,
běsnil boj, polem hnal se v šíř a dál,
šeptá bříza tiše do haluzí:
Sebe sám zradil ten, kdo se vzdal.
Ten zradil, ten zradil,
ten zradil se sám, kdo se vzdal.

Přišlo jaro a s jarem nová míza,
sešel sníh, kvetla pláň, luh i háj,
k slunci výše vypjala se bříza,
jarem zmládla a s ní celý kraj.
A zmládla a zmládla
a zmládla a s ní celý kraj.

D. Kabalevskij: Když zpívá máj. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě
v redakci dramaturga H. Šimáčkové. Obálka a návrhy scén: J. Obšil —
typografická spolupráce: R. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody,
n. p., Olomouc, provozovna 22, Ostrava I, Hollarova 14. — Cena 1,50 Kčs.

T 22264